

Factors Affecting Cannabis Use and New Psychoactive Substances among Young People (Case Study: Kermanshah City)

Eskandar Momeni¹, Mohsen Babaei², Mahdi Pour Rahimi³, Jalal Shirzad⁴, Hossein Ardalan⁵, Asghar Eftekhar⁶

Received: 2024/01/30

Accepted: 2024/11/13

Abstract

Objective: The primary objective of this research was to identify and rank the factors influencing the use of cannabis and other novel psychoactive substances among youth in Kermanshah. **Method:** The present research method was a mixed qualitative-quantitative type with an exploratory approach. The research population in the qualitative part included all experts in the field of combating drugs in Kermanshah, of whom 8 people were selected based on purposeful sampling and using the data saturation technique. The statistical population in the quantitative part included all young people referring to addiction treatment centers in Kermanshah, of whom 377 people were selected using the convenience sampling method. Data was collected through in-depth semi-structured interviews for the qualitative phase and a researcher-developed questionnaire for the quantitative phase. Qualitative data was analyzed using thematic analysis, while quantitative data was analyzed using the coefficient of variation. **Results:** The qualitative analysis revealed that the coded contextual factors could be categorized into three main themes: individual, psychological, and interpersonal factors, with 18 subcategories. Additionally, precipitating factors were categorized under the theme of family factors with 6 subcategories, while perpetuating factors were classified into three themes: social, cultural, and environmental factors, with 14 subcategories. The quantitative analysis using the coefficient of variation indicated that individual, psychological, family, social, cultural, interpersonal, and environmental factors, in that order, significantly influenced the use of cannabis and other novel psychoactive substances. Furthermore, among all subcategories, lack of willpower ranked first, and unstable living conditions ranked last. **Conclusion:** Based on the research findings, lack of willpower emerged as the most significant factor contributing to the abuse of cannabis and other novel psychoactive substances among youth. Therefore, to prevent this issue, it is imperative to provide young people with necessary education to raise awareness about the adverse effects of substance use and implement strategies to enhance self-esteem and strengthen willpower.

Keywords: Substance use disorder, Psychoactive substances, Cannabis, Youth, Kermanshah

1. Corresponding Author: Associate Professor, Department of Internal Security, Amin Comprehensive Police University, Tehran, Iran. Email: danesh-homan@yahoo.com

2. Associate Professor, Department of Medical Sciences, Amin Comprehensive University of Police Sciences, Tehran, Iran.

3. MA, Department of Anti-Narcotics, Amin Comprehensive University of Police Sciences, Tehran, Iran.

4. Associate Professor, Department of Medical Sciences, Amin Comprehensive University of Police Sciences, Tehran, Iran.

5 Instructor, Department of Anti-Narcotics, Amin Comprehensive University of Police Sciences, Tehran, Iran.

6 Assistant Professor, Department of Anti-Narcotics, Amin Comprehensive University of Police Sciences, Tehran, Iran.

مقاله
پژوهشی

عوامل مؤثر بر مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید در بین جوانان (مورد مطالعه: شهر کرمانشاه)

اسکندر مومنی^۱، محسن باشائی^۲، مهدی پور حبیمی^۳، جلال شیرزاد^۴، حسین اردلانی^۵، اصغر افتخاری^۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۳

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید در بین جوانان شهر کرمانشاه بود. **روش:** روش پژوهش حاضر آمیخته از نوع کیفی-کمی با رویکرد اکتشافی بود. جامعه پژوهش در بخش کیفی شامل همه خبرگان حوزه مبارزه با مواد مخدر در شهر کرمانشاه بود که از این بین براساس نمونه گیری هدفمند و با استفاده از تکنیک اشباع داده‌ها، ۸ نفر انتخاب شدند. جامعه آماری در بخش کمی شامل همه جوانان مراجعه کننده به مرکز ترک اعتیاد شهر کرمانشاه بودند که از این بین ۳۷۷ نفر به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. برای جمع آوری داده‌ها، در بخش کیفی از مصاحبه عمیق نیمه ساختاری ایفه و در بخش کمی از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. داده‌های کیفی با استفاده از روش تحلیل مضامون و داده‌های کمی با استفاده از ضریب تغییرات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل کیفی نشان داد که مفاهیم به دست آمده از کدگذاری عوامل زمینه‌ساز دارای ۳ مقوله عوامل فردی، روانی و بین‌فردي با ۱۸ زیر مقوله بود. همچنین، عوامل آشکارساز با مقوله عوامل خانوادگی دارای ۶ زیر مقوله و عوامل تداوم بخش با ۳ مقوله عوامل اجتماعی، فرهنگی و محیطی و ۱۴ زیر مقوله دسته‌بندی شدند. نتایج بررسی بخش کمی با استفاده از روش ضریب تغییرات نشان داد که به ترتیب عوامل فردی، روانی، خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی، بین‌فردي و محیطی بر مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید مؤثر بودند. همچنین، با بررسی در بین همه زیر مقوله‌ها، ضعف اراده رتبه اول و شرایط زندگی بی ثبات رتبه آخر را داشت. **نتیجه گیوی:** با توجه به یافته‌های پژوهش، ضعف اراده مهم‌ترین عامل در گرایش جوانان به اختلال مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید بود. بنابراین، به منظور پیشگیری از این مشکل لازم است آموزش‌های لازم جهت آشنازی با عوارض مصرف مواد، راهکارهایی برای افزایش عزت نفس و تقویت اراده به جوانان ارائه گردد.

کلیدواژه‌ها: اختلال مصرف مواد، مواد روان‌گردان، گل، جوانان، کرمانشاه

- نویسنده مسئول: دانشیار، گروه امنیت داخلی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران. پست الکترونیک: danesh_homan@yahoo.com
- دانشیار، گروه علوم پزشکی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
- کارشناسی ارشد، گروه مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
- دانشیار، گروه علوم پزشکی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
- مربي، گروه مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
- استادیار، گروه مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

مقدمه

اعتیاد عامل و زمینه‌ساز آسیب‌های اجتماعی و نابسامانی‌های خانوادگی و فردی است. این پدیده به علت اثرات مختلف از جمله اثرات روحی، روانی، اخلاقی و اجتماعی می‌تواند عامل تهدیدی برای خانواده و اجتماع باشد (جندقی، ۱۳۹۹). امروزه تمایل جوانان به مصرف گل و سایر روان‌گردان‌های جدید^۱ رو به افزایش است و به علت سهوت دسترسی، قیمت ارزان و امکان کشت در خانه، به راحتی در دسترس افراد مختلف به خصوص جوانان قرار دارد (شریفی فرد و همکاران، ۱۳۹۶). گروه جوانان به دلایل مختلف، از جمله بحران هویت، بحران‌های روانی ناشی از مشکلات اجتماعی، ماجراجویی و تنواع طلبی جزء آسیب‌پذیرترین گروه‌های جامعه محسوب می‌شوند؛ همچنین، نسبت به سایر گروه‌های اجتماعی، بیشتر در معرض استفاده از روان‌گردان‌های جدید قرار دارند (جانستون^۲ و همکاران، ۲۰۱۹؛ کردستانی و همکاران، ۱۳۹۶). بر اساس آمارها، افرادی که دارای سن ۲۰ سال و کمتر هستند، ۱۶ درصد از معتادان را تشکیل می‌دهند و ۲۸ درصد افراد، در سن ۲۰ تا ۲۴ سالگی به اعتیاد مبتلا می‌شوند (بابایی و همکاران، ۱۳۹۵).

صرف مواد، معضلی چندوجهی است که در بروز آن، عوامل مختلفی همچون عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و فرهنگی نقش دارند. یکی از عوامل موثر بر اختلال مصرف، عوامل فردی است. افراد ممکن است در مواجهه با مشکلات و چالش‌های زندگی، توانایی لازم برای مقابله را نداشته باشند؛ درنتیجه، اعتیاد را راه نجات خود بدانند. به عبارت دیگر، به دنبال از بین بردن ناراحتی، استرس، آشفتگی‌های درونی و فشارهای روانی خود هستند؛ در مقابل می‌خواهند به اعتماد به نفس برسند؛ بنابراین، به صرف مواد روی می‌آورند (سهراب زاده و همکاران، ۱۳۹۵). نوجوانی و جوانی، حساس‌ترین و مهم‌ترین دوره‌های سنی هر شخص می‌باشد. در این دوران، افراد خصوصیات بارزی مثل تشخض طلبی، استقلال طلبی، خودنمایی، مخالفت‌جویی،

۱. در این پژوهش، منظور از روان‌گردان‌های جدید، مأمور، کیمیکال و بنزای است.

2. Johnston

هیجان‌خواهی و تأثیرپذیری از گروه دوستان دارند. این ویژگی‌ها می‌توانند زمینه‌ساز اختلال مصرف در جوانان شود. جوانان و نوجوانان در مجالس دوستانه، زمانی که دوستانشان از مواد استفاده می‌کنند، تمایل می‌یابند که خود نیز همچون دوستانشان از مواد استفاده کنند (شاه بازاده، ۱۳۹۵). تحصیلات رابطه معکوسی با گرایش به مواد دارد؛ به این ترتیب، با افزایش سطح تحصیلات، اعتیاد کاهش پیدا می‌کند (شیخ موسی، ۲۰۰۲). اگر افراد از شغل خود ناراضی باشند و تحت فشار قرار گیرند، موجب می‌شود که فرد احساس ناراحتی و خستگی کند و بهجهت فرار از این شرایط، به سمت مصرف روی آورد (سارلی و همکاران، ۱۴۰۲).

در تربیت فرزندان، خانواده دارای اصلی‌ترین و مهم‌ترین نقش است. در این زمینه، می‌توان به نوع شغل والدین، وضعیت مسکن، تعداد فرزندان خانواده، همسایه‌هایی که در نزدیکی آن‌ها زندگی می‌کنند، سایر افراد ساکن در خانه که با آن‌ها زندگی می‌کنند، خصوصیات اخلاقی که والدین از آن‌ها برخوردار هستند، رفتاری که والدین با فرزندان دارند، طلاق پدر و مادر، داشتن ناپدری و نامادری، تعدد زوجات پدر، فرهنگ‌های غالب بر خانواده، سطح آموزش والدین، پدرسالاری و مادرسالاری در خانواده، وضعیت اقتصادی خانواده، فروپاشی خانواده و تضعیف روابط اعضای خانواده اشاره نمود که جزء بالاترین مواردی هستند که موجب انحراف و اختلال مصرف در جوانان می‌گردند (لورنزو^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). محدودیت و آزادی نامحدود، هر دو از مهم‌ترین عواملی هستند که باعث گرایش افراد به انحرافات اجتماعی از جمله اختلال مصرف مواد می‌گردد (زندوی و همکاران، ۱۴۰۲).

علاوه‌بر موارد فوق، دسترسی آسان به مواد، بیکاری و مشکلات اقتصادی حاکم بر جامعه نیز جزء مهم‌ترین عواملی هستند که فرد را بهسوی اختلال مصرف سوق می‌دهند (زهره وند و حمزئی، ۱۴۰۲). میراندا^۲ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان "تقسیم کار جنسی، بیکاری و اختلال مصرف مواد در جوانان" نشان دادند که بی‌ثباتی و دوره‌های طولانی بیکاری، عاملی در جهت افزایش گرایش جوانان به اختلال مصرف مواد است.

علاوه بر این، به دلیل بیکاری و نامنی شغلی، محله‌های حاشیه‌نشین گسترش می‌یابد که همین امر سبب بسط بازار مصرف مواد می‌شود. همچنین، طبق نتایج پژوهش پلتزر و فاشوانا-مافویا^۱ (۲۰۱۸)، در بین مردان و زنان، سن کمتر، ترکیب نژادی و مصرف الكل با اختلال مصرف مواد مرتبط بود. علاوه بر این، اختلال مصرف مواد در بین مردان با قربانی جنایت خشونت آمیز شدن و رفتارهای مخاطره آمیز جنسی و در بین زنان با داشتن ناراحتی روانشناختی ارتباط داشت. ریچ^۲ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان "کاوش دلایل در کشله و عوامل خطر برای مصرف غیرقانونی مواد در میان جوانان: پیامدهایی برای پیشگیری اولیه" انجام داد. یافته‌های این مطالعه، ارتباط واضحی را بین اختلال مصرف مواد نوجوانان و عملکرد منفی خانواده، مانند مصرف مواد توسط والدین /مراقبان، پدران غایب، خشونت خانگی، آزار فیزیکی و به خطر انداختن روابط والد-فرزند نشان داد. همچنین در ایران، درویشی و اسدالهی (۱۴۰۲) پژوهشی با عنوان "بررسی عوامل شکل دهنده رفتار جوانان در گرایش به مصرف مواد مخدر صنعتی: مورد مطالعه جوانان شهر اردبیل" انجام دادند. در این پژوهش، رفتارهای هیجانی، ارتباط و همنشینی با همسالان، رفتار برنامه‌ریزی شده، نگرش، فشار اجتماعی و گستاخانوادگی به عنوان عوامل روان شناختی و شرایط اقتصادی از جمله عوامل شکل دهنده رفتار جوانان در گرایش به مواد صنعتی شناسایی شد. نعمتی سوگلی تپه و خالدیان (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان "مطالعه کیفی عوامل مؤثر بر عود مجدد به اختلال مصرف مواد و اعتیاد با رویکرد گراند دئوری" انجام دادند. آن‌ها عوامل تأثیرگذار در عود مجدد به مصرف مواد و اعتیاد را بررسی کردند؛ عوامل زمینه‌ساز شامل عوامل فردی، روانی و بین‌فردى، عوامل آشکارساز شامل عوامل خانوادگی و عوامل تداوم بخش شامل عوامل اجتماعی، فرهنگی و عوامل محیطی، عوامل تشید کننده شامل عوامل درمانی، شناسایی و استخراج شدند. در همین راستا، افشاری آزاد و همکاران (۱۳۹۸) در بررسی عوامل موثر در گرایش به مواد مخدر و روان گردان به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین علل فردی در بیماری‌های جسمی، کمردرد و در بیماری‌های روانشناختی، افسردگی، اضطراب، تحریک پذیری و خشم شدید است. همچنین،

ویژگی‌های رفتاری مثل نگرش مثبت به مواد، اعتماد به نفس پایین، کمبودهای عاطفی و ناتوانی در سازگاری با مشکلات است. همچنین، در علل خانوادگی، وابستگی اعضای خانواده به مواد مخدر، بی‌بندوباری، متشنج بودن و حساسیت شدید خانواده و در علل اقتصادی، میزان درامد و منطقه سکونت از عوامل موثر در گرایش به مصرف مواد هستند. در علل اجتماعی نیز می‌توان به عدم دسترسی به تفریحات سالم، نداشتن امکانات تفریحی، فقدان خدمات مشاوره‌ای و وجود دوستان مصرف کننده و از علل فرهنگی به آسیب‌زا بودن محل تحصیل و استرس تحصیلی اشاره کرد. بنابراین، هدف پژوهش حاضر بررسی علل اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید بین جوانان شهر کرمانشاه بود.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش حاضر آمیخته (کیفی-کمی) با رویکرد اکتشافی بود. جامعه پژوهش در بخش کیفی شامل کلیه خبرگان حوزه مبارزه با مواد مخدر در شهر کرمانشاه بودند که براساس نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از تکنیک اشباع داده‌ها، ۸ نفر انتخاب شدند. جامعه‌ی آماری در بخش کمی، کلیه جوانان مراجعه کننده به مراکز ترک اعتیاد شهر کرمانشاه (۲۰۰۰ نفر) بودند که با استفاده از جدول مورگان^۱، ۳۷۷ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس و با در نظر گرفتن ملاک‌های ورود به مطالعه انتخاب شدند. ملاک ورود به پژوهش شامل قرار داشتن در دامنه سنی ۱۸-۲۹ سال و سابقه مصرف گل و سایر روان‌گردانهای جدید از جمله ماشروم، کیمیکال و بتزای و ملاک خروج از پژوهش عدم تکمیل پرسشنامه‌ها بود. روش جمع‌آوری داده‌ها در بخش کیفی، مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته بود و تا رسیدن به غنای لازم و اشباع اطلاعاتی ادامه یافت. پس از انجام ۸ مصاحبه اطلاعات جدیدی حاصل نشد و تکرار داده‌های قبلی بودند. جمع‌آوری داده‌ها در بخش کیفی با روش مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته و در بخش کمی با پرسشنامه محقق ساخته انجام گرفت. در این مطالعه، اصول اخلاقی پژوهش شامل رازداری و حفظ حریم

۳۶

36

۱۴۰۰، پیاپی ۱۸، شماره ۷۳، سال اخلاقی، پژوهشی و تحقیقاتی
Vol. 18, No. 73, Journal of Ethics, Research and Survey

خصوصی اشخاص رعایت شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، از روش تحلیل مضمون مبتنی بر روش‌های کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری شده در بخش کمی نیز با استفاده از ضریب تغییرات در نرم‌افزار اس‌پی‌اس اس تحلیل شدند.

ابزار

۱- پرسشنامه عوامل موثر بر مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید: برای سنجش عوامل موثر بر مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است که ۳۹ زیرمقوله، ۷ مقوله و ۳ عامل را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در این راستا، ۴۰ گویه در طیف لیکرت ۴ درجه‌ای با گزینه‌های کاملاً موافق، موافق، مخالف و کاملاً مخالف طراحی و تدوین گردید که دامنه نمرات ۰ تا ۱۶۰ است. هر چقدر میانگین امتیاز بالاتر و ضریب تغییرات کمتر باشد، به همان میزان رتبه بالاتر به آن متغیر اختصاص می‌یابد و به معنی تاثیر بیشتر متغیر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید در بین جوانان می‌باشد. این پرسشنامه دارای مولفه عوامل زمینه‌ساز (شامل عامل فردی (سوالات ۱ تا ۷)، عامل روانی (۸ تا ۱۷) و عامل بین فردی (۱۸ تا ۲۰)، عوامل آشکارساز (شامل عامل خانوادگی (سوالات ۲۱ تا ۲۶) و عوامل تداوم بخش (شامل عامل اجتماعی (سوالات ۲۷ تا ۳۴)، عامل فرهنگی (سوالات ۳۵ تا ۳۸) و عامل محیطی (سوالات ۳۹ تا ۴۰) می‌باشد. برای تأیید روایی، پرسشنامه در اختیار خبرگان قرار گرفت. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۸۴ بدست آمده است.

یافته‌ها

اطلاعات جمعیت شناختی افراد مصاحبه شونده در بخش کیفی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد مصاحبه شونده در بخش کیفی

عوامل جمعیت شناختی	متغیر	فراآنی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۷	۸۷/۵
سن	زن	۱	۱۲/۵
تحصیلات	سال ۳۱-۴۰	۱	۱۲/۵
تحصیلات	سال ۴۱-۵۰	۵	۶۲/۵
	بالای ۵۰ سال	۲	۲۵
	کارشناسی	۲	۲۵
	کارشناسی ارشد	۶	۷۵
سابقه فعالیت در مبارزه با مواد	سال ۱-۱۰	۳	۳۷/۵
مخدر	سال ۱۱-۲۰	۵	۶۲/۵

جدول ۲: مفاهیم کلیدی حاصل از متن مصاحبه‌ها درمورد عوامل مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان گر دانه‌های جدید در بین جوانان

ردیف	نام و نویسنده	عنوان	محتوا
۱	سید علی‌محمد شوندگان	رسانه‌های اجتماعی و رسانه‌های مجازی	دستان مصرف کننده، جلب توجه، عدم یا کمبود اعتماد به نفس، ناامیدی و عدم امید به زندگی، عدم خودکنترلی، کسب آرامش و لذت، آزادی، فرار از مشکلات عدم آگاهی از مشکلات اختلال مصرف
۲	سید علی‌محمد شوندگان	اعیاد اعضای خانواده، افت تحصیلی یا ترک تحصیل، بیماری‌های جسمی، خانواده‌های از هم گسیخته، تک‌سرپرست یا بی‌سرپرست، عدم آگاهی والدین نسبت به روش‌های تربیتی، والدین خود کامه یا مستبد و یا والدین سهل‌انگار و بی‌بندوبار	
۳	سید علی‌محمد شوندگان	عوامل خانوادگی و دیکتاتور بودن والدین، فرزندسالاری و عدم وجود قوانین منع کننده در خانواده	
۴	سید علی‌محمد شوندگان	قر، ضعف اراده، رفیق بازی، سست عنصر بودن و توانایی نه گفتن، سطح سواد پایین خانواده	
۵	سید علی‌محمد شوندگان	قدان ارزش‌های مذهبی و اخلاقی، اختلالات روحی و روانی، احساس حقارت، پایین بودن عزت نفس، نارسانی و کمبودهای شخصیتی، وابستگی شخصیت، اضطراب‌ها و تشویش‌ها، محرومیت‌های جنسی و تاخیر در ازدواج، فقر در معاشرت و دوستی، شکست‌ها و ناکامی‌ها، نفاق و ناسازگاری در محظ خانواده، سطح سواد پایین والدین	

سوالات شوندگان	مصاحبه	مفاهیم کلیدی
۷	دسترسی آسان به مواد مخدر، بیکاری، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، نقش محیط جغرافیایی و محل سکونت، نقش دوستان نایاب، مشکلات روانی مانند اختلالات خلقي درمان نشده، مشکلات و دردهای جسمی	عدم آگاهی کافی جوانان از مضرات، کنجدکاوی جوانان، تبلیغات مهیج رسانه‌های بیگانه در فضای مجازی، شخصیت و شاکله فردی شخصی که از لحاظ خانوادگی گرایش به مصرف مواد مخدر دارند، عدم کنترل کافی توسط خانواده‌ها بر روی جوانان
۸	ضعف خانواده، عدم هدایت گری در خانواده، فقدان احساس مسئولیت در خانواده، مصرف مواد در بین خانواده، احساس تنهايی	عزت نفس پايان، ضعف شدید در "نه گفتن" ، دوست‌يابي اشتباه، عدم مهارت افراد، نداشتن تحصيلات، گرایش به جهت سازگاري به يك مورد خاص، پريشاني ذهنی، در دسترس بودن مواد
۱	ارتباطات و دوستی‌ها	تعداد زياد فرزندان در خانواده، فقر، عدم اشراف والدين بر فرزندان-سي توجهی والدين به فرزندان، دوستان و روابط نایاب
۲	قر	بیکاری، دوستان یا اطرافيان معتمد
۴	عوامل استرس‌زا، مشکلات اربابی، بیکاری، مشکلات بهداشتی، انگیزه پايان، شرایط زندگی بی ثبات، نامیدی	عيت نفس پايان، ضعف شدید در "نه گفتن" ، دوست‌يابي اشتباه، عدم مهارت افراد، نداشتن تحصيلات، گرایش به جهت سازگاري به يك مورد خاص، پريشاني ذهنی، در دسترس بودن مواد
۵	بی‌همه‌گاهی	بی‌همه‌گاهی
۶	بی‌همه‌گاهی	بی‌همه‌گاهی
۷	بی‌همه‌گاهی	بی‌همه‌گاهی
۸	بی‌همه‌گاهی	بی‌همه‌گاهی
۱	بی‌همه‌گاهی	بیکاری، آموخته ناکافی در اجتماع، اعتقادات ضعیف، نگرش مثبت به مواد مخدر، عوامل
۲	بی‌همه‌گاهی	مربوط به محل سکونت
۳	بی‌همه‌گاهی	قر معنوی، افسردگی، بیماری، لذت جویی، عدم اعتماد به نفس، عدم رشد شخصیت، نامیدی، فقدان معنویت، والدين معتمد، اختلافات خانوادگی
۴	بی‌همه‌گاهی	عوامل فرهنگی، عوامل خانوادگی، عدم حمایت، ندادن فرصت جبران، فرهنگ جامعه و عدم فرصت دوباره برای بازگشت به زندگی، عدم جایگاه افراد معتمد در خانواده، فقر برای ترک اعتماد، ترس از کمپ‌های اجباری
۵	بی‌همه‌گاهی	قر، بیکاری، ارزان بودن مواد مخدر، قابل کشت بودن مواد مخدر در منزل
۶	بی‌همه‌گاهی	محیط مدرسه، دوستان نایاب، تغیرات ناسالم، بیکاری، عدم مقبولیت اجتماعی، فقر مالی، فقر فرهنگی، رشد جمعیت

مباحثه	سوالات	شوندگان
مفاهیم کلیدی		
عوامل استرس زاده بیماری	۷	
ضعف فرهنگی، نداشتن شغل، احساس پوچی و بی ارزشی	۸	
یکاری و نبود شغل، فشارهای اقتصادی، مهاجرت، نبود آموزش لازم در زمان تحصیل و عدم مهارت، عدم وجود برنامه ریزی برای معتقدین	۱	
اطلاع رسانی رسانه های جمعی، برخورد مناسب دستگاه قضایا با فروشنده گان مواد مخدر، برخورد با مصرف کنندگان عدم وجود بازار کار برای مصرف کنندگان بعد از ترک و یا عدم مصرف	۲	
شکل گیری سنت استفاده از مواد مخدر در مجالس شادی و جشن ها، استفاده به عنوان دارو، مصرف برای خوشی و ارضای حس کنجکاوی	۳	
کشت راحت گل، ارزان بودن، استعمال راحت، نبود رجائم سنگین حمل کنندگان و مصرف کنندگان ماده گل، فقدان امکانات لازم یا عدم دسترسی به خدمات مناسب در مواجهه با شرایط دشوار زندگی	۴	
ضعف در نبود قانون مستحکم در خصوص برخورد قاطع با فاچاقچیان و توزیع کنندگان این مواد، ضعف کارکنان دستگاه قضایا با پیشنهادهای وسوسه انگیز در جهت تغییر احکام قضایی متهمین شرایط جوی و آب و هوایی استان کرمانشاه در کشت ماده گل	۵	۱۰۰
در معرض خشونت قرار گرفتن در دوران کودکی و نوجوانی، ترک تحصیل، بی سرپرستی یا بی خانمانی، فرار از خانه، معلولیت جسمی، ابتلاء به بیماری ها یا دردهای مزمن، حوادثی مانند ازدست دادن نزدیکان یا بلایای طبیعی ناگهانی، محیط جغرافیایی، فقدان ارزش های مذهبی و اخلاقی، شیوع خشونت و اعمال خلاف، وفور مشاغل کاذب، فقدان قوانین جدی منع تولید، خرید و فروش، حمل و مصرف مواد، ارزانی مواد و قیمت و سهل الوصول بودن این مواد	۶	
نداشتن فرهنگ صحیح درمان، عدم وجود هماهنگی بین ارگان های مختلف جهت حل مسئله اعتیاد، اختلافات فرهنگی، تنهایی، عدم حمایت خانواده و بستگان، مسکن عدم اعتماد به نفس، خود کم بینی، مطرح کردن خود در بین همسالان، کنجکاوی، استرس، فشار روحی روانی زیاد، اهمیت ندادن خانواده ها به جوانان، تبلیغات	۷	
در ادامه، مفاهیم بر حسب خصوصیات، شاخص ها و ابعاد شان بسط و گسترش یافت؛ سپس مقوله های اولیه استخراج شدند که این فرآیند با کدگذاری باز انجام شد. در مرحله کدگذاری محوری، بر اساس معانی و مصادیق مشترک و مشابه، پیوند بین مقوله های انتزاعی تر شکل گرفت. فرایند نهایی کدگذاری، با کدگذاری گزینشی انجام شد. مفاهیم	۸	

کلیدی استخراج شده و یافته‌های کدگذاری باز، محوری و گزینشی حاصل از بررسی عوامل مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: عوامل مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان

		عوامل	مفهومه	زیر مقوله	مفاهیم
			نداشتن تحصیلات	نداشتن	افت تحصیلی یا ترک تحصیل، عدم مهارت افراد، نداشتن تحصیلات، ترک تحصیل
			عدم آگاهی از مشکلات اختلال مصرف	عدم آگاهی از مشکلات اختلال	عدم آگاهی از مشکلات اختلال مصرف، عدم آگاهی کافی جوانان از مشکلات اختلال
			صرف		بیماری‌های جسمی، مشکلات و دردهای جسمی، بیماری، استفاده به عنوان دارو، ابتلاء به بیماری‌ها یا دردهای مزمن
	عامل	بیماری جسمی	بیماری	بی سرپرستی	بی سرپرستی یا بی سرپرستی، بی سرپرستی یا بی خانمانی
	فردی		مشکلات	شکست‌ها و ناکامی‌ها	فرار از مشکلات، شکست‌ها و ناکامی‌ها
		جلب توجه			طرح کردن خود در بین همسالان، جلب توجه
		آزادی			آزادی
			بی سرپرستی	تک‌سرپرست یا بی‌سرپرست، بی‌سرپرستی یا بی‌خانمانی	
			شکست‌ها و ناکامی‌ها		
	زمینه‌ساز		اختلالات روانی و مشکلات شخصیتی	اختلالات روانی و مشکلات شخصیتی	اختلالات روحی و روانی، اختلالات خلقی درمان نشده، نارسانی و کمبودهای شخصیتی، درعرض خشونت قرار گرفتن در دوران کودکی و نوجوانی، وابستگی شخصیت، عدم رشد شخصیت، احساس پوچی و بی ارزشی، افسردگی
			شخصیتی		
			عدم عزت نفس		احساس خقارت، پایین بودن عزت نفس، ضعف شدید در "نه گفتن"
			عدم اعتماد به نفس		
	عوامل		عدم اعتماد به نفس		عدم یا کمبود اعتماد به نفس، خود کم‌بینی
	روانی		ضعف اراده		سست عنصر بودن و عدم وجود توانایی نه گفتن، ضعف اراده، عدم خودکنترلی
			اضطراب		اضطراب‌ها و تشویش‌ها، پریشانی ذهنی، استرس، عوامل استرس‌زا، فشار روحی روانی، محرومیت‌های جنسی و تاخیر در ازدواج
			احساس تنهایی		
			شرایط زندگی		گرایش جهت سازگاری به یک مورد خاص، شرایط زندگی بی ثبات، انجیزه پایین
			بی ثبات		
			نامیدی		نامیدی و عدم امید به زندگی

جدول ۳: عوامل مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان

عوامل	مفهوم	زیر مقوله	مفاهیم
عوامل بین فردی	عوامل کنندۀ مصرف کنندۀ خانوادگی	کسب لذت حس کنجکاوی دوستان مصرف کننده، رفیق بازی، ارتباطات و دوستی ها، دوستان ناباب و دوستان معاد	کسب آرامش و لذت، لذت جویی، حداقل یک بار برای خوشی ارضای کنجکاوی جوانان، حس کنجکاوی دوستان
عوامل بین فردی	عوامل در معاشرت	قر در معاشرت، دوست یابی اشتباه، دوستان یا اطرافیان معاد	قر در معاشرت، دوست یابی اشتباه، دوستان یا اطرافیان معاد
عوامل بین فردی	دوستانان ناباب	دوستان ناباب	دوستان ناباب غیر مصرف کننده، دوستان و روابط ناباب، رفیق بازی
عوامل بین فردی	غیر مصرف کنندۀ خانوادگی	ضعف و اختلافات خانوادگی	عوامل خانوادگی، خانواده های از هم گسیخته، نفاق و ناسازگاری در محیط خانواده، اختلافات خانوادگی، ضعف خانواده
عوامل آشکارساز	وجود افراد معتمد در خانواده	شخصیت و شاکله فردی شخصی که از لحاظ خانوادگی گرایش به مصرف مواد مخدر دارند، مصرف مواد مخدر در بین خانواده، والدین	شخصیت و شاکله فردی شخصی که از لحاظ خانوادگی گرایش به مصرف مواد مخدر دارند، مصرف مواد مخدر در بین خانواده، والدین
عوامل آشکارساز	والدین خود کامه	والدین خود کامه	والدین خود کامه یا مستبد و یا والدین سهل انگار و بی بندویار، عوامل خانوادگی و دیکتاتور بودن والدین
عوامل آشکارساز	و مستبد	والدین	سطح سواد پایین خانواده و والدین، عدم آگاهی والدین نسبت به روش های تربیتی
عوامل آشکارساز	سطح سواد پایین خانوادگی	عدم هدایت گری در خانواده	فرزنده ای و عدم وجود قوانین منع کننده در خانواده، عدم کنترل کافی توسط خانواده ها بر روی جوانان، عدم هدایت گری در خانواده، عدم کنترل فرزندان توسط خانواده، عدم اشراف والدین بر فرزندان در خانواده های پر جمعیت
عوامل آشکارساز	به فرزندان	بی اهمیتی خانواده ها نسبت به فرزندان، اهمیت ندادن خانواده ها به جوانان، فقدان احساس مسئولیت در خانواده	بی اهمیتی خانواده ها نسبت به فرزندان، اهمیت ندادن خانواده ها به جوانان، فقدان احساس مسئولیت در خانواده
عوامل آشکارساز	عدم و یا ناکافی بودن آموزش های	دسترسی آسان به فرزندان، تعداد زیاد فرزندان در خانواده	بی توجهی والدین به فرزندان، تعداد زیاد فرزندان در خانواده
عوامل آشکارساز	لازم	آموزش ناکافی در اجتماع، نبود آموزش لازم در زمان تحصیل که باعث شده جوانان مهارت لازم فردی نداشته باشند	آموزش ناکافی در اجتماع، نبود آموزش لازم در زمان تحصیل که باعث شده جوانان مهارت لازم فردی نداشته باشند
عوامل آشکارساز	مواد	دسترسی آسان، در دسترس بودن مواد مخدر، سهل الوصول بودن، قابل دسترسی آسان به اجتماعی بخش	دسترسی آسان، در دسترس بودن مواد مخدر، سهل الوصول بودن، قابل دسترسی آسان به اجتماعی بخش
عوامل آشکارساز	قیمت پایین مواد	کشت بودن مواد در منزل، کشت راحت و استعمال راحت گل ارزان بودن مواد مخدر، ارزان بودن قیمت ماده گل	کشت بودن مواد در منزل، کشت راحت و استعمال راحت گل ارزان بودن مواد مخدر، ارزان بودن قیمت ماده گل

جدول ۳: عوامل مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان

عوامل	مقوله	زیر مقوله	مفهوم	مفاهیم
ضعف قانون	ضد مصرف کنندگان	عدم برخورد مناسب دستگاه قضایا با فروشندگان مواد، عدم برخورد مناسب با مصرف کنندگان، فقدان قوانین جدی منع تولید، خرید و فروش، حمل و مصرف مواد، وفور و ارزانی مواد، نبود جرائم سنگین	ضد مصرف کنندگان و مصرف کنندگان ماده گل	ضعف در نبود قانون مستحکم درخصوص برخورد قاطع با قاچاقچیان، عدم برخورد مناسب دستگاه قضایا با فروشندگان مواد، عدم برخورد مناسب با مصرف کنندگان، فقدان قوانین جدی منع تولید، خرید و فروش، حمل و مصرف مواد، وفور و ارزانی مواد، نبود جرائم سنگین
ضعف کارکنان	ضعف کارکنان	ضعف کارکنان دستگاه قضایی پیشنهادهای وسوسه انگیز در جهت تغییر دستگاههای قضایی	جهت حل مساله اعتیاد	ضعف کارکنان دستگاه قضایی متهمین، عدم وجود هماهنگی بین ارگانهای مختلف قضایی
یکاری و نداشتن شغل	یکاری، نداشتن شغل	یکاری، فقر مالی و فشارهای اقتصادی	اقتصادی و اجتماعی	فقر مالی، فقر برای ترک اعتیاد، فشارهای اقتصادی، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی
عدم مقبولیت اجتماعی	عدم مقبولیت اجتماعی	عدم مقبولیت اجتماعی بازار کار برای مصرف کنندگان بعد از ترک و یا عدم مصرف عوامل فرهنگی، فقر فرهنگی، ضعف فرهنگی، فرهنگ جامعه، اختلافات فرهنگی	عدم جایگاه افراد معتمد در خانواده، ندادن فرصت جبران، عدم فرصت دویاره برای بازگشت به زندگی، عدم مقبولیت اجتماعی، عدم وجود بازار کار برای مصرف کنندگان بعد از ترک و یا عدم مصرف عوامل فرهنگی، فقر فرهنگی، ضعف فرهنگی، فرهنگ جامعه، اختلافات فرهنگی	
رفه‌نگ	رفه‌نگ	تبليغات مهیج رسانه‌های ییگانه در فضای مجازی، رسانه‌های گروهی	نگرش مثبت به مواد	تبليغات مهیج رسانه‌های ییگانه در فضای مجازی، رسانه‌های گروهی
عوامل فرهنگی	رسانه و فضای مجازی	کمبود خدمات مشاوره‌ای	کمبود امکانات لازم برای ارضای نیازهای طبیعی روانی و اجتماعی	نوجوانان و جوانان، مشکلات بهداشت روانی، فقدان امکانات لازم یا عدم دسترسی به خدمات مناسب در مواجهه با شرایط دشوار زندگی
عوامل محیطی	محل سکونت	نقش محیط جغرافیایی و محل سکونت، عوامل مربوط به محل سکونت	نقش محیط جغرافیایی و محل سکونت، عوامل مربوط به محل سکونت	نقش محیط جغرافیایی و محل سکونت، عوامل مربوط به محل سکونت
عوامل آب و هوایی	شرایط جوی و محیطی	آب و هوایی	آب و هوایی	آب و هوایی کرمانشاه در کشت گل، محیط جغرافیایی

بعد از انجام مصاحبه‌ها و فرآیند کدگذاری، نتایج حاصل با ۳۹ زیر مقوله، ۷ مقوله اصلی در قالب ۳ عامل حاصل شد. ویژگی‌های جمعیت‌شناسختی نمونه پژوهش در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پژوهش در بخش کمی

درصد فراوانی	فراوانی	متغیر	عوامل جمعیت‌شناختی
۳۹/۵۲	۱۴۹	۱۸-۲۰ سال	
۳۵/۰۲	۱۳۲	۲۱-۲۴ سال	سن
۲۵/۴۶	۹۶	۲۵-۲۹ سال	
۵۵/۹۷	۲۱۱	کارداشی و پایین تر	
۲۳/۰۷	۸۷	کارشناسی	تحصیلات
۲۰/۹۶	۷۹	کارشناسی ارشد و بالاتر	
۷۶/۱۳	۲۸۷	شاغل	وضعیت اشتغال
۲۳/۸۷	۹۰	بیکار	

با توجه به توصیف داده‌ها و استفاده از شاخص‌های میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، به منظور تعیین اهمیت هر کدام از متغیرها (گویه‌های پرسشنامه)، از شاخص رتبه‌بندی استفاده شد. رتبه‌بندی متغیرها، بر اساس میانگین و ضریب تغییرات به دست آمده، به گونه‌ای است که هر چقدر میانگین امتیاز بالاتر و ضریب تغییرات کمتر باشد، به همان میزان رتبه بالاتر به آن متغیر اختصاص می‌یابد. رتبه‌بندی مقوله‌های مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان بر اساس ضریب تغییرات در جدول ۵ ارائه شده است.

۴۴
44**جدول ۵: رتبه‌بندی مقوله‌های مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید بر اساس****ضریب تغییرات**

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف استاندارد	میانگین	مقوله
۱	۰/۱۴	۰/۶۴	۴/۳۱	عوامل فردی
۲	۰/۱۴	۰/۵۴	۳/۶۲	عوامل روانی
۳	۰/۱۶	۰/۶۰	۳/۶۶	عوامل خانوادگی
۴	۰/۱۷	۰/۶۱	۳/۵۵	عوامل اجتماعی
۵	۰/۱۷	۰/۶۰	۳/۴۴	عوامل فرهنگی
۶	۰/۱۹	۰/۶۸	۳/۵۰	عوامل بین فردی
۷	۰/۲۴	۰/۸۱	۳/۳۴	عوامل محیطی

۱۴۰۰ نویسه اخلاقی و انسان‌دوستی
۱۸۰۰ پژوهش‌های انسان‌دوستی
۱۴۰۰ پژوهش‌های انسان‌دوستی

با توجه جدول ۵ عوامل فردی، روانی، خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی، بین فردی و محیطی به ترتیب به عنوان مقوله‌های مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید

در بین جوانان شناخته شد. رتبه‌بندی زیرمقوله‌های مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید بر اساس ضریب تغییرات در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: رتبه‌بندی زیرمقوله‌های مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید بر اساس ضریب تغییرات

مقوله	زیرمقوله	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب تغییرات مقوله	رتبه در کل مقوله‌ها	۰/۲۱	۰/۷۹	۳/۷۳	نداشتن تحصیلات
عوامل فردی	عدم آگاهی از مشکلات و مضرات اختلال مصرف	۳/۶۱	۰/۲۰	۰/۷۵	۲۵	۵	۰/۲۶	۰/۹۲	۳/۴۲
عوامل روانی	بیماری‌ها و دردهای جسمی جلب توجه و مطرح کردن خود در بین همسالان	۳/۷۶	۰/۱۸	۰/۷۱	۴	۱	۰/۱۹	۰/۷۷	۳/۸۹
عوامل بین	آزادی بی سرپرستی	۳/۶۸	۰/۱۹	۰/۷۳	۲۰	۴	۰/۱۹	۰/۷۳	۳/۸۲
شکست‌ها و ناکامی‌ها و فرار از مشکلات									
عوامل روانی	اختلالات روحی و روانی	۳/۷۸	۰/۲۰	۰/۷۷	۲۱	۴	۰/۱۹	۰/۷۷	۳/۶۹
عوامل روانی	عدم یا پایین بودن عزت نفس	۳/۵۴	۰/۲۲	۰/۷۹	۲۶	۵	۰/۱۹	۰/۷۳	۳/۶۹
عوامل بین	نبود یا پایین بودن اعتماد به نفس	۳/۹۵	۰/۱۵	۰/۶۳	۱	۱	۰/۱۹	۰/۷۴	۳/۷۵
عوامل روانی	ضعف اراده پریشانی ذهنی، استرس و اضطراب	۳/۶۸	۰/۱۹	۰/۷۳	۱۰	۲	۰/۲۴	۰/۸۱	۳/۳۲
عوامل بین	احساس تنهایی	۳/۴۴	۰/۲۴	۰/۸۳	۳۰	۶	۰/۲۴	۰/۸۳	۳/۴۴
عوامل بین	دوستان مصرف کننده	۳/۴۵	۰/۲۶	۰/۹۱	۱۳	۲	۰/۱۸	۰/۷۳	۳/۹۲
فردی	قر در معاشرت	۳/۷۳	۰/۲۰	۰/۷۸	۶	۱	۰/۳۰	۱/۰۲	۳/۳۲
فردی	دوستانان ناباب غیرمصرف کننده	۳/۳۲	۰/۲۴	۰/۸۳	۱۹	۳	۰/۱۷	۰/۷۰	۳/۹۱
عوامل خانوادگی	ضعف و اختلافات خانوادگی وجود افراد معتمد در خانواده	۳/۱۹	۰/۳۰	۰/۹۷	۳۲	۶	۰/۲۷	۰/۹۵	۳/۴۳
عوامل خانوادگی	والدین خود کامه و مستبد سطح سواد پایین والدین	۳/۵۹	۰/۲۲	۰/۸۲	۲۲	۴	۰/۱۸	۰/۷۳	۳/۵۹
ضعف و اختلافات خانوادگی									

جدول ۶: رتبه‌بندی زیرمقوله‌های مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردان‌های جدید بر اساس ضریب تغییرات

مقوله	زیرمقوله	میانگین	ضریب رتبه در رتبه در کل	انحراف استاندارد	تغییرات مقوله	مقوله ها
بی‌اهمیتی خانواده‌ها نسبت به فرزندان	عدم و یا ناکافی بودن آموزش‌های لازم	۳/۸۲	۰/۱۹	۰/۷۶	۰/۸۵	۰/۲۳
عوامل اجتماعی	دسترسی آسان به مواد	۳/۶۴	۰/۲۲	۰/۸۳	۰/۲۲	۰/۲۳
عوامل	قیمت پایین مواد	۳/۷۳	۰/۲۰	۰/۷۵	۰/۲۰	۰/۲۰
عوامل فرهنگی	ضعف قانون	۳/۴۷	۰/۲۳	۰/۸۳	۰/۲۳	۰/۲۳
عوامل فرهنگی	ضعف کارکنان دستگاه‌های قانون‌گذار	۳/۴۶	۰/۸۱	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۲۳
عوامل فرهنگی	بیکاری و نداشتن شغل	۳/۰۸	۰/۲۸	۰/۸۷	۰/۲۸	۰/۲۸
عوامل محیطی	قر مالی و فشارهای اقتصادی	۳/۹۳	۰/۱۶	۰/۶۵	۰/۱۶	۰/۱۶
عوامل فرهنگی	عدم مقبولیت اجتماعی	۳/۳۰	۰/۲۷	۰/۹۱	۰/۲۷	۰/۲۷
۴۶	۴۶	۳/۴۷	۰/۷۷	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۲۲
۴۶	۴۶	۳/۱۶	۰/۸۵	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۶
۴۶	۴۶	۳/۶۲	۰/۷۱	۰/۱۹	۰/۱۹	۰/۱۹
۴۶	۴۶	۳/۴۷	۰/۹۲	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۲۶
۴۶	۴۶	۳/۶۲	۰/۸۱	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۲۲
۴۶	۴۶	۳/۰۳	۱/۰۳	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۳۳

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که در بین عوامل فردی، جلب توجه و مطرح کردن خود در بین همسالان با ضریب تغییرات ۰/۱۸ در رتبه اول و نداشتن تحصیلات با ضریب تغییرات ۰/۰۱ در رتبه ششم قرار دارد. همچنین در بین عوامل روانی ضعف اراده با ضریب تغییرات ۰/۰۲۱ در رتبه اول و شرایط بی ثبات زندگی با ضریب تغییرات ۰/۰۲۴ در رتبه هشتم قرار دارد. از بین عوامل بین فردی فرق در معاشرت با ضریب تغییرات ۰/۰۲۰ در رتبه اول و دوستان ناباب غیر مصرف کننده با ضریب تغییرات ۰/۰۳۰ در رتبه سوم قرار دارند. در بین عوامل خانوادگی، والدین خود کامه و مستبد با ضریب تغییرات ۰/۰۱۷ در رتبه اول و وجود افراد معتمد در خانواده با ضریب تغییرات ۰/۰۳۰ در رتبه ششم قرار دارد. در بین عوامل اجتماعی، قدر مالی و فشارهای اقتصادی با ضریب تغییرات ۰/۰۱۶ در رتبه اول و بیکاری و نداشتن شغل با ضریب تغییرات ۰/۰۲۸ در رتبه هفتم قرار دارد. در بین عوامل فرهنگی،

نگرش مثبت به مواد مخدر با ضریب تغییرات ۰/۱۹ در رتبه اول و رسانه و فضای مجازی با ضریب تغییرات ۰/۲۶ در رتبه چهارم قرار دارد. در بین عوامل محیطی محل سکونت و محیط جغرافیایی با ضریب تغییرات ۰/۲۲ در رتبه نخست و شرایط جوی و آب و هوایی با ضریب تغییرات ۰/۳۳ در رتبه دوم قرار دارد. در نهایت در بین کلیه زیر مقوله‌ها ضعف اراده رتبه اول، فقر مالی و فشارهای اقتصادی رتبه دوم و والدین خودکامه و مستبد رتبه سوم را به عنوان زیر مقوله‌های مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان شهر کرمانشاه داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان شهر کرمانشاه انجام شد. با توجه به نتایج به دست آمده از مصاحبه با شرکت کنندگان و تحلیل داده‌های کیفی، گرایش جوانان به این مواد، یک پدیده چند عاملی محسوب می‌شود. یافته‌های پژوهش در بخش کیفی نشان داد که ۳۹ شاخص یا زیر مقوله بر اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید در بین جوانان شهر کرمانشاه مؤثر بودند. این ۳۹ زیر مقوله، در قالب ۷ مقوله و نهایتاً ۳ محور اصلی قالب‌بندی گردید. نتایج حاصل از بررسی پرسشنامه استخراج شده از این مقوله‌ها و زیر مقوله‌ها، نشان داد که به ترتیب، عوامل فردی (جلب توجه، ناکامی و فرار از مشکلات و احساس آزادی)، عوامل روانی (ضعف اراده، پریشانی‌های ذهنی از جمله اضطراب، افسردگی و احساس تنهایی)، عوامل بین‌فردى (فقر در معاشرت، دوستان مصرف کننده و دوستان نایاب غیر مصرف کننده)، عوامل خانوادگی (والدین خودکامه و مستبد، اختلافات خانوادگی و بی‌اهمیتی خانواده به فرزندان)، عوامل اجتماعی (فقر مالی، قیمت ارزانی مواد و دسترسی آسان به آن)، عوامل فرهنگی (نگرش مثبت به مواد، فرهنگ جامعه، کمبود یا نبود خدمات مشاوره) و عوامل محیطی (محل سکونت، محل جغرافیایی، شرایط آب و هوایی) در گرایش جوانان به اختلال مصرف گل و روان‌گردانهای جدید مؤثر بودند.

از دیدگاه مشارکت کنندگان در رتبه‌بندی مقوله‌ها، عوامل فردی با ۷ زیر مقوله یا شاخص، رتبه نخست را در بین سایر عوامل به دست آورد که همسو با نتایج پژوهش‌های دروسی و

اسدالهی (۱۴۰۲)، نعمتی سوگلی تپه و خالدیان (۱۴۰۱) و اشاری آزاد و همکاران (۱۳۹۸) بود. در تبیین یافته‌ها در حوزه عوامل فردی، به ترتیب امتیاز کسب شده، می‌توان به دیدگاه شناختی رجوع کرد. طبق دیدگاه شناختی، تعیین کننده رفتار و عملکرد هر شخص، نگرش و افکار او است (هاگر^۱، ۲۰۲۵). جلب توجه، انجام هر گونه رفتاری است که به صورت آگاهانه یا ناخودآگاه برای قرار گرفتن جوانان در مرکز توجه انجام می‌گیرد و گاهی اوقات نیز برای به دست آوردن اعتبار یا تحسین همسالان و دیگران صورت می‌گیرند. اگر این رفتارها به ناهنجاری تبدیل شود به شکل نمایشگری، اغراق آمیز بودن رفتارها و عواطف، انجام اقدامات خودتخیری مانند مصرف مواد خود را نشان می‌دهد. مشکلات و شکست برای همه افراد پیش می‌آید، گاهی اوقات این ناکامی‌ها به صورت پی‌درپی یا شدید است و جوانان به دلیل تجربه کمتر و ضعف شخصیتی و اراده ضعیف سعی در فرار از حقایق دارند و به همین علت مستعد اختلال مصرف مواد برای فرار از این وضعیت هستند. روانشناسان بر این باورند که گرایش به اعتیاد جوانان در خانواده‌های متین‌چشم، بدسرپرست یا بدون سرپرست و چند همسری بیشتر از افراد عادی است (ریچ، ۲۰۱۷). به نظر می‌رسد که اگر آگاهی افراد نسبت به آثار و پیامدهای اختلال مصرف مواد افزایش پیدا کند و همچنین، اگر فرد اشتغالات فکری و عملی داشته باشد، گرایش آن‌ها به مصرف مواد کمتر می‌گردد (گولن و دوغان^۲، ۲۰۲۴). از جمله اشتغالات فکری و عملی، تحصیلات است؛ تحصیلات، رابطه معکوسی با گرایش به مواد مخدر دارد. به این ترتیب، با افزایش سطح تحصیلات، اعتیاد کاهش پیدا می‌کند (شیخ موسی، ۱۴۰۲). در صد بالایی از مصرف کنندگان مبتلا به اختلالات روان‌شناختی از جمله اضطراب و افسردگی هستند که این امر می‌تواند به دو علت انجام شود؛ اول آن که اعتیاد به مواد روان‌گردن باعث ایجاد این اختلالات می‌شود؛ و دوم اینکه، افراد افسرده و دارای اختلالات روان‌شناختی ممکن است به صورت تصادفی یا به توصیه دیگران برای تسکین و

تحفیف علائم روانشناختی خود به مصرف مواد روان‌گردن گرایش یابند (شاپیرا و کوریاسون^۱، ۲۰۱۱).

رتبه‌بندی مقوله‌ها در بخش کمی نشان داد، عوامل روانی با ۹ شاخص، از عوامل مؤثر بر اختلال مصرف بودند. نتیجه این پژوهش، همسو با نتایج پژوهش‌های درویشی و اسدالهی (۱۴۰۲)، نعمتی سوگلی تپه و خالدیان (۱۴۰۱)، پلتزرو و فاشوانا-مافویا (۲۰۱۸) و افشاری آزاد و همکاران (۱۳۹۸) بود. در تبیین این شاخص‌ها می‌توان گفت، جوانی که با مشاهده یک عمل خلاف شرع و موازین اجتماعی با قاطعیت تمام در مقابل آن ایستادگی می‌کند، از خود، تزلزلی نشان نمی‌دهد و هدف خود را در زندگی، به طور قطعی انتخاب می‌کند، دارای اراده‌ای قوی است؛ اما اگر جوان، دچار اراده ضعیف باشد و برنامه خاصی برای زندگی خود نداشته باشد، دچار نوعی سردرگمی و خستگی روحی می‌شود و ممکن است در مقابل هر انحرافی پاسخ مثبت دهد. در این صورت، نه تنها شخص جوان نمی‌تواند مانع انحراف دیگران شود، بلکه خود نیز دچار انحراف می‌گردد (هندن^۲، ۲۰۱۳). جوانان ماضطرب و فراری از هیاهو و حساس شده در مقابل رویدادهای جدل‌انگیز و ناملایمات، ممکن است برای فرار از این مسائل به مواد روان‌گردن پناه ببرند، تا خلاء فکری، آرامش یا حالت ذهنی متفاوتی را برای خود ایجاد کنند (کومو^۳ و همکاران، ۲۰۰۱). افراد افسرده و دارای اختلالات روانی، ممکن است برای تسکین و کاهش اختلالات روانی خود، به سمت مصرف مواد روان‌گردن کشیده شوند (وینک و شلکنر^۴، ۲۰۱۸). همچنین، جوانان و نوجوانان در مجالس دوستانه، زمانی که مشاهده می‌کنند، دوستانشان از مواد روان‌گردن استفاده می‌کنند، تمایل پیدا می‌کنند که خود نیز همچون دوستانشان از مواد روان‌گردن استفاده کنند؛ چراکه حس کنجکاوی آن‌ها در این زمینه، تحریک شده است که این خود موجب می‌شود زمینه اختلال مصرف مواد روان‌گردن برای آن‌ها فراهم گردد (شاه بازاده، ۱۳۹۵).

همچنین نتایج نشان داد، عوامل بین فردی با ۳ شاخص، از عوامل مؤثر بر اختلال مصرف بود. نتیجه این پژوهش همسو با نتایج پژوهش‌های درویشی و اسدالهی (۱۴۰۲)، نعمتی سوگلی تپه و خالدیان (۱۴۰۱) و افشاری آزاد و همکاران (۱۳۹۸) بود. گروه همسالان برخلاف خانواده و مدرسه، حول محور منافع و علایق اعضا قرار دارد. اعضای گروه همسالان می‌توانند به جستجوی روابط و موضوع‌هایی بپردازند که در خانواده و مدرسه با تحریم مواجه است. تقریباً در ۶۰ درصد موارد، اولین مصرف روان‌گردانها، به دنبال تعارف دوستان رخ می‌دهد که مصرف کنندگان برای گرفتن تأیید رفتار خود از دوستان، سعی می‌کنند آنان را وادار به همراهی با خود نمایند (نیکبورس^۱ و همکاران، ۲۰۱۳).

همچنین نتایج نشان داد، عوامل خانوادگی با ۶ شاخص از دیگر عوامل مؤثر بر اختلال مصرف بود؛ نتیجه این پژوهش همسو با نتایج مطالعات ریچ (۲۰۱۷)، درویشی و اسدالهی (۱۴۰۲)، نعمتی سوگلی تپه و خالدیان (۱۴۰۱) و افشاری آزاد و همکاران (۱۳۹۸) بود. والدین خود کامه و مستبد و همچنین خانواده‌های بی‌اهمیت نسبت به تربیت فرزندان، هر دو از مهم‌ترین عواملی هستند که باعث گرایش افراد به انحرافات اجتماعی می‌گردد. والدین خود کامه، بیش از حد کنترل گر هستند و برای فرزندان خود محدودیت ایجاد می‌کنند که این امر باعث می‌شود که فرزندان آن‌ها به نیروهای بیرونی وابسته شوند. در واقع تا زمانی که والدین این قدرت و توانایی را دارند، فرزندان آن‌ها دچار انحراف نمی‌شوند؛ اما هنگامی که فرزندان آن‌ها به سن جوانی برسند و والدینشان ضعیف شوند، در این زمان، انحرافات رفتاری بروز می‌یابد و به بیراهه کشیده می‌شوند. چراکه به علت کنترل شدید والدین، کنترل درونی یا وجود این جوانان ضعیف است و به کنترل بیرونی و زور وابسته هستند. به همین جهت، دچار انحراف می‌شوند و به اختلال مصرف روان‌گردانها روی می‌آورند (زندوی و همکاران، ۱۴۰۲). وقتی در خانواده‌ای والدین یا افراد معتاد وجود داشته باشد، قبح اعتیاد شکسته می‌شود؛ از یک سو، کنترل و تسلط بر جوانان کاهش یافته و از سوی دیگر، عامل انتقال این عادت به جوانان می‌شود (نعمیم و رضائی شریف، ۲۰۲۱).

همچنین نتایج نشان داد، در رتبه‌بندی مقوله‌ها، عوامل اجتماعی با ۸ شاخص، از عوامل مؤثر بر اختلال مصرف بود؛ نتیجه این پژوهش همسو با نتایج پژوهش‌های میراندا و همکاران (۲۰۲۲)، ریچ (۲۰۱۷)، درویشی و اسدالهی (۱۴۰۲) و افشاری آزاد و همکاران (۱۳۹۸) بود. در تبیین این شاخص‌ها می‌توان گفت که فقر، به عنوان یکی از مسائل اجتماعی، در وقوع انحرافات و افزایش میزان آن، به ویژه در زمینه اختلال مصرف مواد روان‌گردن تأثیرگذار است (غیابی، ۲۰۲۰). در رویکرد دینی نیز این همبستگی میان فقر و انحرافات اجتماعی مورد تأیید است؛ براین‌اساس، فقر انگیزه روی آوردن به کجروى را افزایش می‌دهد. از سوی دیگر، دسترسی آسان به مواد روان‌گردن، جزء مهم‌ترین عواملی است که فرد را به سوی اختلال مصرف مواد روان‌گردن سوق می‌دهد؛ شاخص بیکاری عاملی است که به صورت غیرمستقیم باعث اختلال مصرف می‌شود؛ چراکه از یک طرف بیکاری به فقر منجر می‌گردد و از طرف دیگر، بیکاری باعث ایجاد مشکلات روحی روانی از جمله بیماری‌های روانی، افسردگی، عزت نفس پایین و از بین رفتن امید می‌شود؛ بنابراین، فرد برای رهایی از این حالات به مصرف مواد روان‌گردن روی می‌آورد (معمارپورآسیابان و همکاران، ۱۳۹۸).

۵۱
۵۱

همچنین نتایج نشان داد، عوامل فرهنگی با ۴ شاخص از عوامل مؤثر بر اختلال مصرف بود؛ نتیجه این پژوهش، همسو با نتایج پژوهش‌های نعمتی سوگلی تپه و خالدیان (۱۴۰۱) و افشاری آزاد و همکاران (۱۳۹۸) بود. در تبیین این نتیجه می‌توان اظهار داشت که از نظر بسیاری از جامعه شناسان، انحراف، نتیجه نارسایی‌های موجود در فرهنگ و ساختار اجتماعی یک جامعه است. همچنین نتایج نشان داد، عوامل محیطی با ۲ شاخص، از عوامل مؤثر بر اختلال مصرف بود. نتیجه این پژوهش، همسو با نتایج پژوهش‌های میراندا و همکاران (۲۰۲۲) و درویشی و اسدالهی (۱۴۰۲) بود. نقش محیط جغرافیایی شهر، از جمله شهرهای مرزی که امکان انتقال مواد روان‌گردن به راحتی صورت می‌گیرد؛ همچنین، محل سکونت در گرایش افراد به اختلال مصرف مواد، نقش بسزایی دارد (توماس^۱ و همکاران، ۲۰۰۸).

منابع

- افشاری آزاد، سارا؛ حجازی، شیرین و اللهویردی، نسیم (۱۳۹۸). بررسی عوامل موثر در گرایش به مواد مخدر و روان‌گردان زنان مراجعه کننده به مراکز ترک اعتیاد وابسته به بهزیستی شهر تهران. *مجله پرستاری و مامایی*، ۱۰(۱۷)، ۸۳۹-۸۲۶.
- بابایی، کریم؛ عیسی زادگان، علی؛ نبی خواه، نسیم و تاج الدینی، امراء (۱۳۹۵). نقش سیستم‌های غمزی رفتاری، نوجویی، پاداش وابستگی و نگرانی آسیب‌شناختی در پیش‌بینی استعداد اعتیاد. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۱۰(۳۷)، ۲۷۵-۲۵۹.

جنده‌قی، فهیمه (۱۳۹۹). مقایسه توجه انتخابی، تمرکز و حافظه شنیداری در نوجوانان مصرف کننده ماری جوانا و نوجوانان عادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سمنان.

درویشی، صیاد و اسدالهی، بهروز (۱۴۰۲). بررسی عوامل شکل دهنده رفتار جوانان در گرایش به مصرف مواد مخدر صنعتی: مورد مطالعه جوانان شهر اردبیل. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۷(۶۹)، ۳۲۲-۳۰۱.

زندوی، سیدمهدی؛ زندوی، سیدعلی اکبر؛ زندوی، سیدآمنه و مظفرپور، سجاد (۱۴۰۲). اثر گذاری سبک‌های زندگی در پیشگیری از اعتیاد دانش‌آموزان به مواد مخدر. اولین همایش ملی خانواده سالم، *جامعه سالم، قائنات*.

زهره‌وند، حمیدرضا و حمزی، امید (۱۴۰۲). علل گرایش به مواد مخدر و بسترها جلوگیری از اعتیاد. پنجمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، حقوق، مطالعات اجتماعی و روانشناسی.

سارلی، فاطمه؛ رحمانی، عبدالحنان؛ سارلی، حسین و بایلری، بی‌بی عایشه (۱۴۰۲). بررسی تأثیر مشاوره و راهنمایی در پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر در دانش‌آموزان. دومین همایش بین‌المللی علوم تربیتی، مشاوره، روانشناسی و علوم اجتماعی، همدان.

شهراب زاده، مهران؛ نیازی، محسن؛ منتی، رستم؛ کسانی، عزیز و منتی، والیه (۱۳۹۵). شیوه مصرف مت‌آفتابین در دانش‌آموزان پسر ایرانی: مطالعه مرور ساختارمند و متاتالیز. *مجله دانشگاه علوم پزشکی سبزوار*، ۲۲(۱)، ۱۱۷۹-۱۱۷۰.

شاه بازاده، مهدی (۱۳۹۵). مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر در گرایش به مواد مخدر (مورد مطالعه افراد معتاد در کمپ‌های ترک اعتیاد شهرستان بابل). *نشریه علمی دانش‌انتظامی مازندران*، ۷(۲۴)، ۱۲۶-۱۰۷.

شریفی فرد، سیدعلی؛ ذوقی پایدار، محمدرضا؛ شصت فولادی، مهتاب و شریفی فرد، سیدعادل (۱۳۹۶). علل گرایش دانشجویان به ماده مخدر گل، عوارض و نشانه‌های آن. اولین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی.

شيخ‌موسى، نادر (۱۴۰۲). بررسی جایگاه و نقش خانواده در پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر. پنجمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم.

کردستانی، داود؛ فرهادی، علی و سلیمانی، فریبا (۱۳۹۶). بررسی علل گرایش به مصرف مواد مخدر و داروهای روان‌گردن از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. *مجله علمی پژوهشی یافته*، ۱۹(۱)، ۵۳-۴۲.

معمارپور آسیابان، نگار؛ ایمانی، سعید و شکری، امید (۱۳۹۹). روابط ساختاری سیستم‌های مغزی - رفتاری و دشواری در تنظیم هیجان با ولع مصرف ماری‌جوانا در دانش‌آموزان. *مجله روانشناسی و روانپزشکی شناخت*، ۱۷(۱)، ۱۱۶-۱۰۳.

نعمتی سو گلی تپه، فاطمه و خالدیان، محمد (۱۴۰۱). مطالعه کیفی عوامل مؤثر بر عود مجدد به اختلال مصرف مواد مخدر و اعتیاد با رویکرد گراندیتوري. *فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی*, ۱۶(۶۴)، ۳۰۷-۳۰۱.

References

- Comeau, N., Stewart, S. H., & Loba, P. (2001). The relations of trait anxiety, anxiety sensitivity, and sensation seeking to adolescents' motivations for alcohol, cigarette, and marijuana use. *Addictive behaviors*, 26(6), 803-825.

Ghiabi, M. (2020). Under the bridge in Tehran: Addiction, poverty and capital. *Ethnography*, 21(2), 151-175.

Gülen, S., & Doğan, U. (2024). Determining the effect of the addiction awareness program on substance addiction awareness and tendency to use substances levels. *Journal of Substance Use*, 29(5), 770-776.

Hagger, M. S. (2025). Psychological determinants of health behavior. *Annual Review of Psychology*, 76.

Henden, E. (2013). Addictive actions. *Philosophical Psychology*, 26(3), 362-382.

Johnston, L. D., Miech, R. A., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., Schulenberg, J. E., & Patrick, M. E. (2019). Monitoring the Future National Survey Results on Drug Use, 1975-2018: Overview, Key Findings on Adolescent Drug Use. *Institute for Social Research*.

Lorenz, D. R., Uno, H., Wolinsky, S. M., & Gabuzda, D. (2019). Effect of marijuana smoking on pulmonary disease in HIV-infected and uninfected men: a longitudinal cohort study. *EClinicalMedicine*, 7(1), 55-64.

Miranda, A., Arancibia, M., & Fainstein, C. (2022). Sexual division of labor, unemployment, and drug use in Buenos Aires underprivileged youths. *Journal of Youth Studies*, 26(9), 1-22.

Naeim, M., & Rezaeisharif, A. (2021). The role of the family in preventing addiction. *Addictive Disorders & Their Treatment*, 20(4), 479-485.

Neighbors, C., Foster, D. W., & Fosso, N. (2013). Peer influences on addiction. *Principles of addiction*, 10(1), 323-331.

Peltzer, K., & Phaswana-Mafuya, N. (2018). Drug use among youth and adults in a population-based survey in South Africa. *South African journal of psychiatry*, 24(1), 1-6.

Rich, E. G. (2017). *Exploring perceived reasons and risk factors for illicit drug use among youth in the Western Cape: Implications for primary prevention*.

Shapira, L. B., & Courbasson, C. M. (2011). Depression and anxiety: Predictors of eating disorder symptoms and substance addiction severity. *Mental Health and Substance Use*, 4(3), 222-238.

Thomas, Y. F., Richardson, D., & Cheung, I. (Eds.). (2008). *Geography and drug addiction*. Springer Science & Business Media.

Vink, J. M., & Schellekens, A. (2018). Relating addiction and psychiatric disorders. *Science*, 361(6409), 1323-1324.